

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 341.3/.4+341.231.14(043.2)

DULCINATU IONUȚ - GABRIEL

**JUSTIȚIA PUNITIVĂ ȘI JUSTIȚIA
RESTAURATIVĂ ÎN LUMINA PROCESULUI
DE ASIGURARE A INTERESELOR
VICTIMEI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL
UMANITAR**

552.08. DREPT INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN PUBLIC

**REZUMATUL
tezei de doctor în drept**

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Şcolii doctorale a Universităţii Libere Internaţionale din Moldova.

Conducător ştiinţific:

GAMURARI Vitalie, doctor în drept, conferenţiar universitar

Membrii Comisiei de îndrumare:

BARBĂNEAGRĂ Alexei, doctor habilitat în drept, profesor universitar

CAUIA Alexandr, doctor în drept, profesor universitar

ZAHARIA Virginia, doctor în drept, conferenţiar universitar

Componenta Comisiei de doctorat:

POALELUNGI Mihail, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova — preşedinte

GAMURARI Vitalie, doctor în drept, conferenţiar universitar – conducător ştiinţific

CAUIA Alexandr, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova membru-referent, membru comisiei de îndrumare

CIUCĂ Aurora, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea „Ştefan cel Mare”, Suceava — membru-referent

DORUL Olga, doctor în drept, conferenţiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova — membru-referent

ROŞCA Valentin, doctor în drept, conferenţiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova — membru-referent

Susţinerea va avea loc la **21 noiembrie 2025, ora 11:00** în şedinţa Comisiei de susţinere publică a tezei de doctorat din cadrul Universităţii Libere Internaţionale din Moldova pe adresa: MD-2012, mun. Chişinău, str. Vlaicu Pârcălab, nr. 52, bir. 212.

Teza de doctor şi rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universităţii Libere Internaţionale din Moldova şi pe pagina web a Universităţii Libere Internaţionale din Moldova (<https://ulim.md/doctorat/sustinereatezelor-de-doctorat/>) şi Agenţiei Naţionale de Asigurare a Calităţii în Educaţie şi Cercetare (<https://www.anacec.md>).

Rezumatul a fost expediat la 17 octombrie 2025.

Secretar ştiinţific al Consiliului Ştiinţific ULIM

ROBU Elena, doctor în ştiinţe economice, conferenţiar universitar _____

Conducător ştiinţific

GAMURARI Vitalie, doctor în drept, conferenţiar universitar _____

Autor

DULCINATU Ionuţ-Gabriel _____

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	10
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	25
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI PE TEMA TEZEI.....	30
ADNOTARE (în limbile română, rusă și engleză)	32

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. În ciuda gradului ridicat de civilizație și cultură pe care omenirea o presupune în perioada contemporană, se pare că maniera cea mai „la îndemână” de rezolvare a diferitelor divergențe politice, etnice, economice, geografice, demografice sau de altă natură, rămâne tot agresiunea militară, lupta „cu arma în mână” - care din păcate este modalitatea cea mai sângeroasă și cu cele mai grave vătămări aduse umanității.

Prezent și astăzi pe toată planeta, războiul a rămas o parte importantă a istoriei omenirii, încă în derulare, o modalitate de rezolvare a litigiilor dintre state, pe calea armelor, motiv pentru care se consideră că toate cărțile de istorie reprezintă doar o înșiruire de războaie iar pacea va rămâne întotdeauna visul filozofilor. Anticii afirmă: „homo homini lupus”, recunoscând în raporturile dintre marile comunități umane, existența unui război al tuturor contra tuturor.

Statistica ne arată că în cei 5600 de ani de istorie a omenirii, nu au fost înregistrați decât 292 de ani de pace, permanența războiului fiind considerată o stare de normalitate a relațiilor dintre state, în continuare cu rezultate dezastruoase pentru omenire.

Sinteza genezei și evoluției dreptului internațional umanitar duce la constatarea că atenuarea urmărilor războiului și protejarea victimelor dintre combatanți dar mai ales din rândul persoanelor care nu sunt parte a ostilităților este o preocupare străveche a omenirii, dar care va fi se pare, întotdeauna extrem de actuală.

În acest context, în ciuda provocărilor înregistrate de-a lungul timpului, în implementarea normelor având la bază cele trei fațete ale drepturilor victimelor, protecția, participarea și reparația, dreptul internațional a plasat victima în centrul dispensării justiției.

Actualitatea temei de cercetare este dată în primul rând de realitatea pe care o trăim de zi cu zi, de multitudinea conflictelor armate în derulare pe toată planeta, generatoare a unei multitudini de victime ale încălcărilor drepturilor și libertăților fundamentale.

Justiția, ca și concept general, sub toate formele ei, dar în special justiția restaurativă, ia naștere ca un răspuns pragmatic al dreptului internațional la problematica prejudiciilor și vătămarilor suferite de către victimele conflictelor armate, dreptul internațional umanitar, abordând situația acestora prin prisma inexistenței unor soluții exprese, care ar putea asigura trecerea din punctul de vedere al victimelor, de la o perioadă de conflict la cea post conflict, fără urmări ce ar putea afecta individul și implicit societatea din care acesta provine.

Subiectul abordat este unul deosebit de important în cadrul dreptului internațional întrucât deși la nivel mondial există numeroase organizații internaționale

nale cu atribuții clare în spectrul aplanării situațiilor conflictuale apărute pe plan intern sau extern, se pare că acestea sunt încă incapabile să prevină și să combată astfel de agresiuni armate și implicit păstrarea la un nivel alarmant a numărului victimelor produse. Totodată, importanța subiectului este dată și de împrejurarea că de-a lungul timpului, modalitatea justiției aplicate a fost una de natură punitivă, centrată pe nevoile statelor și nu pe satisfacerea nevoilor victimelor.

Gradul de studiere a temei de cercetare. Subiectul abordat, deși destul de puțin cunoscut, este extrem de apreciat la nivel internațional, tocmai din cauza tendinței sistemelor legislative naționale dar și a instanțelor internaționale de a se axa pe nevoia aplicării pedepselor, în detrimentul satisfacerii nevoilor victimelor.

Deși literatura internațională dispune de suficiente surse de informare din domeniul dreptului internațional și a subdomeniilor dreptului internațional umanitar și dreptul drepturilor omului, asupra conceptului de victimă și modului de abordare a situației acesteia, se pare însă că gradul de aplicabilitate este încă unul foarte redus.

Realizările dreptului internațional public din ultimul secol pe aceste linii, în ceea ce privește domeniul incriminării faptelor cu potențial caracter penal, nu au condus, din nefericire, la realizări notabile, pe linia creării și implementării unor instituții și a unor instrumente juridice internaționale concrete, care să fie apte de a valorifica normele de drept deja în vigoare.

Prin prisma deficitului jurisdicției penale, continuă ca sancționarea infracțiunilor internaționale să fie realizabilă punctual, de către instanțele penale ale fiecărui stat, cu excepțiile limitate și conjuncturale în cadru național. Astfel, deși în perioada și stadiul actual de dezvoltare a doctrinei și jurisprudenței internaționale, justiția bazată pe principiile restaurative și cele ale drepturilor omului, a cunoscut o importantă dinamizare, din păcate, în cadrul procesului penal, importanța cea mai mare este dată sancționării încălcărilor legislative, în detrimentul procesului de reconciliere și restaurare a drepturilor victimei.

Scopul prezentei cercetări constă în evidențierea rolului primordial al justiției restaurative în cadrul procesului de reconciliere dintre victimă și infractor, precum și în garantarea protejării drepturilor și intereselor legitime ale victimei. Prin prisma principiilor sale fundamentale – responsabilitate, repararea prejudiciului și participare voluntară – justiția restaurativă oferă o alternativă sau un complement sistemului penal tradițional, concentrându-se nu doar pe sancționarea făptuitorului, ci și pe nevoile psihologice, sociale și materiale ale victimei. Această abordare contribuie semnificativ la restabilirea echității și la reintegrarea ambelor părți în comunitate, asigurând victimei un cadru sigur și echitabil pentru a-și exprima suferința, pentru a primi recunoaștere și compensație, precum și pentru a obține clarificări esențiale pentru procesul personal de vindecare.

În acest sens, studiul va supune analizei diferite mecanisme și instrumente ale justiției și răspunderii internaționale, cu incidență în domeniul dreptului internațional umanitar, în cadrul unui studiu comparat, care va permite aprecierea nivelului de aplicabilitate la nivel internațional a normelor de drept existente. Studiul va viza atât aspecte doctrinare cât și de jurisprudența principalelor instituții de drept cu atribuții în gestionarea problematicii situației victimelor conflictelor armate, precum și prin analogie, aspecte ale justiției tranziționale, în diferite situații și zone post conflict.

Având în vedere importanța tot mai mare acordată justiției restaurative în cadrul sistemelor juridice moderne, precum și necesitatea adaptării mecanismelor judiciare la nevoile reale ale victimelor, demersul cercetării de față se structurează *în jurul unor obiective clar delimitate*, menite să reflecte complexitatea temei și să contribuie la o înțelegere aprofundată a rolului acestei forme de justiție în procesul de reconciliere și reparație:

1. Analizarea conceptului și evoluției justiției internaționale, clarificarea principiilor de bază ale acesteia.
2. Identificarea și analizarea instituțiilor de drept internațional umanitar care reglementează realizarea răspunderii penale internaționale.
3. Analizarea principiilor, funcțiilor și limitelor justiției punitive, ca model tradițional de sancționare penală în societate. Identificarea fundamentelor istorice și filozofice ale sistemului punitiv, evaluarea eficienței pedepselor și analiza impactului social al sancțiunii, asupra infractorului și victimei.
4. Investigarea eficienței, aplicabilității și impactului justiției restaurative ca model alternativ de răspuns la infracțiune, centrat pe repararea prejudiciului și reconciliere.
5. Analiza procesului de tranziție de la justiția punitivă la justiția restaurativă în cadrul justiției tranziționale, în dreptul internațional, cu accent pe mecanismele utilizate în statele post-conflict. Evaluarea eficienței modelelor restaurative în atingerea obiectivelor de reconciliere și reparație.
6. Formularea și fundamentarea unor recomandări strategice și normative pentru implementarea coerentă și eficientă a justiției restaurative în dreptul internațional, cu accent pe contextul post conflict și al justiției tranziționale.

Analiza literaturii de specialitate a reprezentat o etapă esențială, în cadrul căreia s-a realizat o documentare amplă asupra surselor existente, cu scopul de a identifica cele mai relevante contribuții științifice dedicate subiectului abordat. Această etapă a permis conturarea unei fundamentări teoretice solide pentru lucrarea de față și a facilitat înțelegerea modului în care cercetările anterioare au fost structurate. Totodată, au fost examinate metodele și instrumentele de cercetare utilizate în studiile precedente, ceea ce a permis evidențierea zonelor insuficient explorate și a aspectelor care necesită aprofundare în viitoarele investigații,

cum ar fi domenii precum victimologia, justiția punitivă și restaurativă sau dreptul internațional umanitar.

Ipoteza de cercetare. În sensul studiului propus, am pornit de la importanța promovării intereselor victimelor conflictelor armate și ulterior a implementării mecanismelor și instrumentelor dreptului internațional umanitar pentru crearea condițiilor necesare reconcilierii situațiilor victimelor și a societăților post-conflict.

Astfel, ipoteza principală generală a studiului va fi considerată determinarea nevoii de implicare activă și nemijlocită a statelor și instituțiilor internaționale în procesul de asigurare a intereselor victimelor dreptului internațional umanitar prin elaborarea și aplicarea unor instrumente juridice agreate de toate părțile interesate, în vederea asigurării unei justiții bazate în primul rând pe respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și pe nevoile concrete restaurative ale victimelor.

Aferent fiecărui obiectiv al studiului, au fost elaborate și avute în vedere *ipoteze specifice* de cercetare, respectiv:

Ipoteza 1: Justiția internațională a evoluat de la o viziune centrată pe sancționarea infractorului către un model complex, care include protecția victimelor și reconcilierea socială, iar principiile fundamentale ale acesteia reflectă echilibrul dintre pedeapsă, prevenție și reparație.

Ipoteza 2: Instituțiile de drept internațional umanitar (precum Curtea Penală Internațională sau tribunalele ad-hoc) au dezvoltat un cadru juridic care, deși axat pe justiția punitivă, a integrat treptat mecanisme menite să protejeze și să sprijine victimele conflictelor armate.

Ipoteza 3: Justiția punitivă, deși întemeiată pe fundamente istorice și filozofice solide, prezintă limite în ceea ce privește protecția intereselor victimei, întrucât se concentrează în principal pe infractor și pe ordinea publică, neglijând dimensiunea reparatorie și umană a justiției.

Ipoteza 4: Justiția restaurativă se dovedește mai eficientă decât cea punitivă în satisfacerea intereselor imediate și pe termen lung ale victimelor, prin promovarea dialogului, a reparațiilor și a reconcilierii comunitare, contribuind astfel la o justiție holistică.

Ipoteza 5: Modelele de justiție tranzițională aplicate în statele post-conflict demonstrează că integrarea justiției restaurative în mecanismele punitive facilitează reconcilierea și reparația victimelor, având o eficiență superioară în consolidarea păcii sociale pe termen lung.

Ipoteza 6: O implementare coerentă și eficientă a justiției restaurative în dreptul internațional presupune adoptarea unor recomandări normative clare și adaptate contextului post-conflict, ceea ce ar putea contribui decisiv la protecția victimelor și la consolidarea stabilității sociale.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. În cadrul procesului de realizare a studiului și elaborare a lucrării, am utilizat următoarele metode de cercetare științifică:

1. *Metoda istorică.* Metoda istorică a constituit fundamentul analizei evolutive a conceptelor de justiție punitivă și justiție restaurativă în dreptul internațional. Ea a permis studierea dezvoltării sistemelor juridice de-a lungul timpului, surprinzând modul în care acestea au fost influențate de factori culturali, politici, economici și religioși. Aplicarea metodei a oferit posibilitatea de a urmări transformările prin care a trecut conceptul de victimă, de la statutul marginal, redus la simplu „martor” al unei crime internaționale, până la recunoașterea sa ca subiect de drept cu interese și drepturi protejate explicit. De asemenea, metoda a permis investigarea istoriei instituțiilor internaționale, a tratatelor și convențiilor fundamentale, precum și a jurisprudenței care au contribuit la consolidarea cadrului normativ actual al dreptului internațional umanitar. Astfel, cercetarea istorică a facilitat înțelegerea originilor și legitimității mecanismelor punitive și restaurative, relevând tendința clară de a plasa victimele în centrul procesului de justiție internațională.

2. *Metoda logică.* Metoda logică a oferit un instrument indispensabil pentru analiza riguroasă a conceptelor și instituțiilor juridice. În loc să se limiteze la descrierea fenomenelor istorice, această metodă a urmărit logica internă a evoluțiilor doctrinare și instituționale. Ea a permis structurarea și sistematizarea ideilor privind justiția restaurativă și justiția punitivă, evaluând coerența lor conceptuală și compatibilitatea cu principiile fundamentale ale dreptului internațional. Prin aplicarea metodei logice s-a putut analiza raționalitatea mecanismelor internaționale existente (precum cele ale Curții Penale Internaționale sau ale tribunalelor ad-hoc) și s-au identificat atât limitele, cât și potențialele lor dezvoltări. Totodată, metoda a facilitat compararea efectelor juridice și sociale ale instrumentelor internaționale asupra victimelor și a comunităților afectate de război, oferind o bază solidă pentru argumentarea necesității unei abordări restaurative.

3. *Metoda comparativă.* Metoda comparativă a permis analiza diferențelor și asemănărilor dintre diverse sisteme naționale și regionale de aplicare a dreptului internațional umanitar. Prin această metodă s-a examinat modul în care principiile universale ale justiției sunt transpuse și adaptate în legislațiile interne, în funcție de specificul politic, cultural sau juridic al fiecărui stat. Cercetarea a evidențiat atât bune practici – precum programele de reparații colective sau tribunalele hibride post-conflict –, cât și lacune semnificative în implementarea normelor internaționale. Totodată, metoda comparativă a permis observarea modului în care diferite tradiții juridice (de tip continental, anglo-saxon sau cunoscut și ca common law) influențează aplicarea justiției punitive și restaurative. Această abordare a demonstrat că, deși principiile dreptului internațional sunt uniforme, aplicarea

lor concretă rămâne profund dependentă de contextul național.

4. *Metoda cantitativă.* Metoda cantitativă a adus o dimensiune empirică cercetării, prin utilizarea datelor numerice, a statisticilor și a indicatorilor de performanță. Ea a fost folosită pentru a evalua eficiența programelor și mecanismelor de justiție restaurativă aplicate în diverse state sau regiuni, prin raportarea la criterii precum: numărul victimelor despăgubite, valoarea reparațiilor materiale, gradul de satisfacție al victimelor sau rata de reintegrare socială a infractorilor. Această metodă a fost esențială pentru validarea ipotezelor, întrucât a oferit o bază obiectivă și măsurabilă pentru concluziile formulate. Complementară analizei calitative, metoda cantitativă a conferit cercetării o mai mare rigoare științifică, asigurându-i un caracter verificabil și comparabil.

5. *Metoda sistemică.* Metoda sistemică a fost aplicată pentru a înțelege justiția punitivă și justiția restaurativă nu ca fenomene izolate, ci ca părți interdependente ale unui sistem juridic global. Ea a permis examinarea rețelei complexe formate din instituții, norme, mecanisme de implementare și practici naționale sau internaționale. Analiza a vizat atât punctele tari – cum ar fi legitimitatea universală a anumitor instituții internaționale –, cât și punctele slabe, precum dificultățile de aplicare efectivă a hotărârilor sau lipsa de resurse pentru programele de reparații. Metoda sistemică a oferit astfel o perspectivă integratoare asupra fenomenului, relevând necesitatea adaptării și consolidării mecanismelor existente pentru a răspunde mai bine nevoilor victimelor.

6. *Metoda prospectivă.* Metoda prospectivă a fost utilizată pentru a formula scenarii de dezvoltare viitoare a justiției internaționale și a mecanismelor restaurative. Ea a permis identificarea unor direcții de evoluție în ceea ce privește cooperarea internațională și consolidarea standardelor globale pentru protecția victimelor. Prin această abordare, cercetarea a propus posibile soluții normative și instituționale pentru creșterea eficienței mecanismelor existente și pentru integrarea lor într-un cadru internațional coerent. Metoda prospectivă a avut un rol esențial în fundamentarea recomandărilor strategice și în stabilirea unor repere pentru dezvoltarea dreptului internațional umanitar în contextul post-conflict.

7. *Metoda analizei sintetice.* Metoda analizei sintetice a reprezentat etapa de integrare a tuturor rezultatelor obținute prin aplicarea celorlalte metode. Ea a permis combinarea informațiilor provenite din analize istorice, logice, comparative, cantitative și sistemice într-o viziune unitară și coerentă. Prin aplicarea acestei metode s-a conturat o imagine de ansamblu clară asupra fenomenului justiției restaurative, a impactului său asupra victimelor și comunităților, precum și asupra implicațiilor teoretice și practice. Metoda analizei sintetice a constituit instrumentul esențial pentru formularea concluziilor generale ale cercetării și pentru propunerea unor recomandări strategice și normative cu relevanță aplicativă.

Problema științifică soluționată. În cadrul dreptului internațional contemporan, și în special al dreptului internațional umanitar, protecția victimelor conflictelor armate reprezintă una dintre provocările majore și permanente. Deși există un cadru normativ complex, construit prin Convențiile de la Geneva, protocoalele adiționale și prin jurisprudența tribunalelor internaționale, practica demonstrează că accentul predominant a fost pus, până în prezent, pe dimensiunea punitivă a justiției.

Aceasta se reflectă în preocuparea constantă de a sancționa autorii crimelelor internaționale prin înființarea tribunalelor ad-hoc (precum Tribunalul de la Nürnberg, Tribunalul pentru fosta Iugoslavie sau Tribunalul pentru Rwanda), precum și prin instituirea Curții Penale Internaționale. În aceste mecanisme, victima apare, în mod tradițional, mai degrabă ca element probator decât ca beneficiar direct al actului de justiție.

Această orientare punitivă este necesară pentru menținerea ordinii juridice internaționale și pentru combaterea fenomenului de impunitate, însă ea relevă în același timp o lacună structurală: interesul victimei – recunoașterea suferinței, repararea prejudiciilor, restabilirea demnității și reintegrarea în viața socială – nu este pe deplin satisfăcut prin simpla condamnare penală a infractorului. Or, în lipsa unei atenții acordate dimensiunii reparatorii, justiția internațională riscă să rămână incompletă și, din perspectiva victimei, insuficientă.

În ultimele decenii, practica internațională și studiile doctrinare au semnalat apariția și dezvoltarea unei alternative conceptuale și practice: justiția restaurativă. Aceasta pune accent pe repararea prejudiciului, pe recunoașterea oficială a suferinței victimelor și pe reconcilierea comunităților afectate de război. Exemplele de mecanisme restaurative, aplicate în special în cadrul justiției tranziționale din statele post-conflict (cum ar fi comisiile pentru adevăr și reconciliere), au demonstrat că aceste abordări au un impact mai direct asupra victimelor, răspunzând nevoilor lor materiale și morale într-o măsură mai mare decât pedepsele privative de libertate.

Astfel, problema științifică fundamentală care stă la baza acestei cercetări constă în *neconcordanța dintre accentul predominant al dreptului internațional pe dimensiunea punitivă a justiției și necesitatea integrării unei viziuni restaurative, care să plaseze victima în centrul procesului juridic și social*. În lipsa unei abordări unitare și coerente, care să combine justiția punitivă cu cea restaurativă, protecția victimelor rămâne fragmentară, iar eficiența mecanismelor juridice este diminuată.

Cercetarea de față își propune să soluționeze această problemă prin:

1. analiza critică a conceptelor și funcțiilor justiției punitive și restaurative;
2. investigarea modului în care instituțiile internaționale actuale tratează interesele victimei;

3. evaluarea eficienței modelelor restaurative aplicate în statele post-conflict;
4. formularea unor recomandări strategice și normative care să permită implementarea coerentă a justiției restaurative în dreptul internațional.

Prin urmare, problema științifică soluționată constă în *identificarea și fundamentarea unui model integrat de justiție internațională, care să răspundă atât exigențelor de sancționare a infractorilor, cât și nevoilor reale ale victimelor*, oferind un cadru teoretic și practic pentru consolidarea protecției acestora în contextul dreptului internațional umanitar.

Noutatea și originalitatea științifică a subiectului temei constă în analiza evoluției paradigmei tradiționale a reacției la infracțiuni și conflicte. În condițiile în care, în mod tradițional, reacția se concentrează pe pedeapsă, justiția restaurativă pune accent pe repararea prejudiciului, restabilirea relațiilor și implicarea activă a părților afectate – victimă, infractor și comunitate. Astfel, justiția punitivă se bazează pe încălcarea legii, statul ca parte lezată, vinovăție și pedeapsă, pe când justiția restaurativă (justiția nouă), vede infracțiunea ca pe o ruptură în relațiile interumane, o suferință concretă a unor persoane reale și o oportunitate pentru reparare și transformare. Această reorientare are implicații majore în criminologie, drept penal, psihologie și sociologie.

Majoritatea conceptelor analizate în cadrul studiului – victimă, justiție punitivă, justiție tranzițională – sunt relativ noi, dezvoltate abia în ultimele decenii, chiar dacă anumite elemente erau cunoscute anterior.

Astfel, în ultimele 3 decenii, conștiința socială orientată către victimă s-a dezvoltat în tandem cu instituirea consecutivă a mecanismelor de apărare. O recunoaștere tot mai intensă a dreptului material la reparație a fost asociată cu creșterea gradului de conștientizare a acestuia, în rândul factorilor de decizie implicați în procesul de dezvoltare a acestor mecanisme. Dreptul procedural menționat include nu numai dreptul de acces la un mecanism (proces sau program), de reparație colectivă ci și la dreptul de a participa efectiv la procesul de reparație, inclusiv în faza de stabilire a acestuia, în scopul identificării celui mai potrivit sistem sau program de reparație, pentru fiecare individ.

Comunitatea internațională a devenit din ce în ce mai conștientă de faptul că justiția tranzițională în statele și comunitățile post conflict, inclusiv repararea efectivă a prejudiciilor suferite de către victime, este o problemă vitală, de interes internațional. În acest context, dreptul individual la reparație privește nu numai statele și grupurile responsabile ci și comunitatea internațională și prin urmare, dreptul internațional al reparației trebuie înțeles ca o structură triunghiulară în care relațiile dinamice dintre victime, persoanele responsabile și Națiunile Unite (reprezentând interesele comunității internaționale), pot interacționa între ele.

Fundamentarea teoretică a noutății. Tema aduce o contribuție științifică deo-

sebită prin faptul că abordează două paradigme juridice aparent opuse – justiția punitivă și justiția restaurativă – sub un unghi integrator, analizând modul în care acestea pot fi complementare în procesul de protecție a victimelor conflictelor armate.

Noutatea cercetării constă în construcția unui cadru conceptual unitar, care nu se limitează la prezentarea funcțiilor și principiilor fiecărui model în parte, ci examinează interacțiunea lor și impactul asupra intereselor victimelor. Aceasta presupune evaluarea efectelor sancțiunilor penale aplicate autorilor crimelor internaționale, comparativ cu efectele măsurilor restaurative, precum reparațiile materiale și simbolice, recunoașterea suferinței victimei, facilitarea reconcilierii comunităților afectate și reintegrarea socială a infractorilor.

În plus, cercetarea include o analiză istorică detaliată, urmărind evoluția justiției internaționale de la începuturile sale moderne (procesele de la Nürnberg și Tokyo) până la dezvoltarea instituțiilor contemporane, precum Curtea Penală Internațională sau tribunalele hibride din state post-conflict. Această abordare permite evidențierea modului în care dreptul internațional s-a adaptat progresiv, de la un model strict sancționatoriu la unul mai complex, centrat pe victimă și pe recuperarea relațiilor sociale afectate de conflicte.

Originalitatea în raport cu literatura de specialitate. Studiile anterioare au abordat separat justiția punitivă, accentuând mecanismele de sancțiune penală, și justiția restaurativă, concentrându-se pe programele de reparații sau pe comisiile pentru adevăr și reconciliere. Originalitatea cercetării constă în faptul că:

1. Integrează perspective juridice, sociale și filosofice – nu se limitează la interpretarea normelor, ci examinează impactul lor asupra victimelor și comunităților afectate de război.
2. Pune victima în centrul analizei – lucrarea redefinește rolul victimei, considerând-o nu doar martor sau subiect pasiv al actului de justiție, ci un actor principal, ale cărui drepturi și interese trebuie garantate în mod efectiv.
3. Aplică o abordare comparativă – cercetarea analizează implementarea mecanismelor de justiție internațională în diverse sisteme naționale și în diferite regiuni ale lumii, evidențiind bune practici și lacune, ceea ce nu se regăsește într-o manieră integrată în literatura de specialitate existentă.
4. Studiază mecanismele tranziționale post-conflict – lucrarea examinează aplicarea justiției restaurative în state precum Rwanda, Sierra Leone sau Africa de Sud, relevând experiențele concrete care pot fi replicate sau adaptate în alte contexte post-conflictuale.

Prin aceste abordări, cercetarea oferă o valoare originală atât teoretică, cât și aplicativă, consolidând legătura între principiile dreptului internațional umanitar și nevoile reale ale victimelor.

Noutatea în raport cu practica internațională. Cercetarea explorează în mod detaliat procesul de tranziție de la justiția punitivă la justiția restaurativă în cadrul justiției tranziționale. Studiul include analiza mecanismelor utilizate în state post-conflict, cum ar fi:

- Rwanda – implementarea comisiei Gacaca pentru judecarea infracțiunilor genocide și facilitarea reconcilierii comunităților;
- Africa de Sud – comisia pentru adevăr și reconciliere, care a acordat prioritate măsurilor restaurative și recunoașterii victimelor;
- Sierra Leone – tribunalul mixt și programele de reparații pentru victimele conflictului.

Lucrarea evidențiază limitele și provocările aplicării justiției restaurative în aceste contexte, propunând soluții pentru adaptarea și consolidarea mecanismelor internaționale. În plus, analiza include evaluarea practicilor Curții Penale Internaționale, care începe să integreze mecanisme de participare directă a victimelor și programe de reparații, evidențiind tendința globală de umanizare a justiției internaționale.

Valoarea adăugată teoretică și practică. Contribuțiile originale și noutatea cercetării se concretizează astfel:

1. *Integrarea justiției punitive și restaurative* – propunerea unui model conceptual unitar, în care pedepsele și reparațiile se completează reciproc;
2. *Centrarea pe victimă* – oferirea unei perspective inovatoare în dreptul internațional, în care victima devine actor central;
3. *Analiză comparativă și empirică* – combinarea experiențelor internaționale cu date statistice și studii de caz;
4. *Recomandări normative și strategice* – propunerea unor măsuri pentru consolidarea mecanismelor restaurative și eficientizarea protecției victimelor;
5. *Abordare interdisciplinară* – integrarea dreptului internațional, criminologiei, sociologiei și filosofiei dreptului, oferind o înțelegere holistică a fenomenului.

Lucrarea oferă o contribuție originală și inovatoare la literatura de specialitate prin:

- construirea unui cadru conceptual integrat;
- analiza critică a mecanismelor internaționale de justiție punitivă și restaurativă;
- evidențierea importanței centralizării victimei în procesul de justiție;
- formularea de recomandări aplicabile la nivel teoretic și practic.

Astfel, cercetarea nu doar completează literatura existentă, ci propune soluții concrete pentru consolidarea instituțiilor internaționale, adaptarea normelor la realitățile contemporane și asigurarea unei protecții reale și eficiente a victimelor conflictelor armate.

CONȚINUTUL TEZEI

În cadrul **Capitolului 1**, intitulat „Individul ca subiect special al răspunderii în dreptul internațional penal”, este analizată evoluția instituției răspunderii penale internaționale în contextul dreptului internațional public. Plecând de la constatarea că identificarea unui mecanism eficient pentru abordarea, la nivel internațional, a încălcărilor grave ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului continuă să reprezinte o provocare, capitolul propune o abordare specifică asupra unui subiect clasic, punând accent pe dimensiunea individuală a răspunderii.

Deși mecanismele internaționale consacrate au oferit rezultate adesea limitative, există totuși modele viabile în dreptul intern care pot inspira dezvoltarea unor instrumente mai eficiente în prevenirea și sancționarea crimelor internaționale, precum și în asigurarea reparațiilor pentru victime. În această direcție, analiza propusă în capitol evidențiază necesitatea re poziționării individului – cu drepturile și nevoile sale – în centrul preocupărilor dreptului internațional umanitar, accentuând caracterul esențial al unei justiții orientate spre victimă.

Paragraful 1.1. „Instituția răspunderii penale în dreptul internațional”, este dedicat analizei instituției răspunderii penale care parte integrantă a dreptului internațional public, care presupune respectarea obligațiilor internaționale exprimate în normele și principiile dreptului internațional, care alcătuiesc ordinea juridică internațională.

Fiind o entitate juridică complexă, răspunderea penală internațională garantează eficacitatea dreptului internațional și dincolo de particularitățile oricărei forme de responsabilitate, îndeplinește funcții importante ale dreptului internațional: legalitatea internațională, asigurarea ordinii juridice internaționale, construirea relațiilor internaționale, dezvoltarea relațiilor internaționale.

Răspunderea presupune raporturi juridice specifice fiecărui domeniu de drept și în sens restrâns, ca formă de răspundere juridică, constituie obligația persoanei în cauză de a suporta o pedeapsă pentru o infracțiune săvârșită și dreptul instanțelor competente de a aplica această pedeapsă. Esența aplicării răspunderii penale este că aceasta este strict personală și se aplică exclusiv autorului infracțiunii. În dreptul internațional modern, răspunderea penală este definită ca un atribut al persoanei fizice și nu al unei persoane fizice.

Prin prisma calității de entitate juridică complexă, răspunderea penală internațională garantează eficiența dreptului internațional, îndeplinind dincolo de particularitățile fiecărei forme de răspundere, importante funcții în dreptul internațional: legalitatea internațională, garantarea ordinii juridice internaționale, stabilirea relațiilor internaționale, dezvoltarea relațiilor internaționale.

Paragraful 1.2. „Studiu asupra crimelor și delictelor internaționale ca obiect al răspunderii penale internaționale. Relația cauzală dintre încălcare și vătămare”. Având în vedere faptul că dreptul penal național și internațional, precum și doctrina juridică dominantă, au stabilit principiul conform căruia infracțiunea sub formă de infracțiuni și contravenții este singurul temei al răspunderii penale, am considerat oportun în acest paragraf să descriem faptele sau omisiunile care, prin natura lor, constituie infracțiuni sau delikte internaționale.

Potrivit normelor de drept penal, o acțiune sau o omisiune constituie o infracțiune dacă a fost săvârșită cu vinovăție, reprezintă o amenințare la adresa relațiilor sociale în raport cu sistemul juridic și este prevăzută de dreptul penal, ceea ce implică impunerea unei sancțiuni și adoptarea unei serii de măsuri de reparare a prejudiciului cauzat de infracțiune.

Prin urmare, am considerat deosebit de importantă efectuarea unei analize aprofundate a încălcărilor legislative, identificând specificul săvârșirii acestora în raport cu impactul victimei asupra persoanelor vizate. În același timp, este absolut necesară cunoașterea implicațiilor personale, sociale și financiare ale încălcărilor asupra victimelor, pentru a permite sistemului de justiție să adopte cele mai bune mecanisme în procesul de reparare a prejudiciului cauzat.

Totodată, paragraful a abordat o condiție existențială a răspunderii penale internaționale, respectiv legătura de cauzalitate dintre încălcare și prejudiciu, stabilindu-se că prejudiciul trebuie să rezulte din încălcarea dreptului internațional, impunând o legătură de cauzalitate suficient de strânsă între prejudiciul suferit și conduita care încalcă dreptul internațional.

Un prejudiciu prea îndepărtat de comportamentul contestat sau prea nesemnificativ nu constituie o bază adecvată pentru stabilirea unui potențial drept la despăgubire.

În acest context, revine în continuare factorilor de decizie sarcina să determine cerințele cauzale necesare în instituirea unui mecanism de apărare pentru a găsi un echilibru adecvat între cererea de reparare echitabilă și efectivă a victimelor și necesitatea unei soluționări rapide și eficiente a situației reclamate.

Paragraful 1.3. „Persoana ca subiect de drept internațional public și beneficiar al cadrului normativ de drept internațional umanitar” plasează individul în centrul interesului și obiectivelor dreptului internațional umanitar și studiază esența și condiția primordială a elaborării unor sisteme naționale și internaționale de tratament juridic în scopul realizării unei justiții în interesul victimei și a reparării pagubelor și prejudiciilor suferite de aceasta, urmare a unor conflicte armate, respectiv cunoașterea temeinică a psihologiei persoanelor care îndeplinesc calitatea de victimă, a particularităților și specificului pe care această

calitate o aduc individului. În tratarea situației individului nu poate exista un paralelism între statutul de victimă și răspunderea penală internațională.

În mod evident suferința nu se oprește atunci când călăul încetează să pedepsească fizic. Doar schimbă natura. Pentru cei care scapă de moarte, începe o delicată supraviețuire zilnică marcată de prezența unor tulburări de stres posttraumatic: stresul, anxietatea, problemele sexuale, dificultatea de concentrare, sentimentul și frica de abandon, coșmarurile, fobiile recurente, stima de sine și încrederea scăzute, sunt primele, cele mai frecvent simptome observate frecvent.

Victima poate beneficia în mod vădit, de judecarea celui care i-a cauzat prejudiciul, având chiar posibilitatea reală de a participa în mod activ la derularea procesului, la audieri sau de a urmări derularea acestuia prin mijloacele mass media. Astfel victima poate obține pe lângă satisfacția nevoii personale de înfăptuire a dreptății și siguranța de a constata înlăturarea definitivă a amenințării agresorului, recunoașterea prețioasă a suferinței sale și a experienței vătămătoare. Justiția beneficiază de prezumția de legitimitate care are darul de a spori conștientizarea colectivă asupra suferinței individuale.

Autoritățile competente, serviciile de sprijin pentru victime și cele de justiție reparatorie trebuie să ofere informațiile și consilierea necesare într-un mod accesibil și clar, utilizând mijloace diverse, astfel încât acestea să poată fi înțelese cu ușurință de către victimă. Astfel, în finalul acestui paragraf a fost realizată o analiză succintă a unor norme internaționale și ale rezoluțiilor unor Convenții internaționale cu incidență în domeniul protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și al justiției prin reparație.

Cel de-al doilea Capitol: Asigurarea intereselor victimelor în lumina priorităților dreptului internațional umanitar contemporan – are ca obiectiv analiza specificității răspunderii penale internaționale prin prisma factorilor criminogeni și victimizatori, precum și a factorilor care garantează procesul de adoptare și implementare a normelor internaționale privind drepturile victimelor.

Paragraful 2.1. „Răspunderea penală în contextul instituției răspunderii internaționale: aspecte filozofice și juridice” vine în completarea paragrafului 1.1. din cadrul primului capitol și realizează un studiu mai aprofundat a particularităților răspunderii penale internaționale prin prisma specificului care îl prezintă asigurarea intereselor victimelor în dreptul internațional umanitar.

În cadrul acestui paragraf au fost dezbătute în detaliu formele sancționară și nesancționară a răspunderii internaționale, stabilind că realizarea răspunderii în dreptul internațional nu se caracterizează neapărat prin existența unor etape distincte, ci prin faptul că aceasta are loc într-un cadru internațional, în absența

unor autorități superioare care să se afle deasupra entității vinovate sau a părților implicate.

Examinând răspunderea nesancționată, studiul a constatat o latură comună cu răspunderea sancționată, aceea că ambele prevăd în final o povară suplimentară. Diferența principală constă în aceea că în cazul răspunderii nesancționare, ea survine în condițiile lipsei culpei persoanei căreia îi este imputabilă. Exercițarea măsurii răspunderii obiective nu trebuie privită ca restabilirea ordinii de drept încălcate, restabilirea stării juridice anterioare, pentru că starea juridică anterioară nu a fost încălcată.

Răspunderea sancționară constituie parte componentă a dreptului în general, dat fiind că altfel se pierde sensul prezenței sociale a dreptului în calitate de gestionar al relațiilor sociale. Răspunderea obiectivă poate fi privită ca un rezultat conștient al activității normative, apărute din cauza complexității relațiilor umane și în special, al progresului tehnico-științific. Răspunderea obiectivă apare doar atunci când există reglementări juridice exprese.

Studiul permite să constatăm că este inutilă încercarea de a da o apreciere generală asupra răspunderii, care să cuprindă atât răspunderea sancționară, cât și cea non sancționară (obiectivă). Atât la nivel național cât și internațional, este imposibilă interzicerea producerii unui prejudiciu ci doar interzicerea unor acțiuni sau inacțiuni pretabile la cauzarea unor prejudicii, care pot fi prevăzute.

Dreptul nu reglementează rezultatele unei activități, ci activitatea în sine, comportamentul autorului fiind cel care contribuie direct sau indirect la atingerea sau eliminarea unui efect negativ al acesteia. În cazul în care prejudiciul cauzat are ca izvor manifestările naturii sau alte acțiuni cărora nu le pot fi atribuite manifestări de voință din partea autorilor, atunci se exclude orice chestiunea privind încadrarea activității în cauză în categoria celor cu sens juridic.

Efectele negative, care pot surveni în anumite situații pentru unele subiecte de drept ori în cazul provocării unui prejudiciu unui alt subiect de drept, trebuie analizate prin prisma specificului subiectiv al acțiunilor ce au dus la cauzarea acestuia. Aceasta este necesară pentru stabilirea aspectelor de ordin subiectiv și juridic a activității cauzatoare de prejudiciu, cu urmarea imediată a imputării pertinente a obligației de reparație.

Paragraful 2.2. „Abordare progresivo-pragmatică a raportului dintre criminologie și victimologie în lumina dreptului internațional umanitar”, este destinat realizării unui studiu asupra evoluției criminogene internaționale și implicit a evoluției victimologice, între care există o strânsă și indubitabilă legătură.

Secolul XX, a fost înregistrat în istorie ca una dintre cele mai tulburi perioade ale evoluției umane. Această perioadă a debutat fulminant sub semnele

revoluției tehnologice dar a continuat cu o succesiune de crize și conflicte ce au avut darul de a cauza și menține omenirea într-o continuă tensiune.

Principalul motiv al situației dezechilibrată a planetei, în perioada menționată, constă în conflictele militare, aspect care a rezultat din analiza fenomenului celor două războaie mondiale care, dincolo de orice dubiu, au reprezentat cele mai grave manifestări de agresiune militară din istoria omenirii. În acest sens s-a realizat o comparație a modului de desfășurare a celor două acte militare, prin raportare la urmările victimizatoare produse în rândul populațiilor planetei.

În ciuda gradului ridicat de civilizație și cultură pe care omenirea o presupune în perioada contemporană, se pare că maniera cea mai "la îndemână" de rezolvare a diferitelor divergențe politice, etnice, economice, geografice, demografice sau de altă natură, este tot agresiunea militară, lupta "cu arma în mână" - care din păcate este modalitatea cea mai sângeroasă și cu cele mai grave vătămări aduse umanității, în special societăților civile.

Deși la nivel mondial există numeroase organizații internaționale cu atribuții clare în spectrul aplanării situațiilor conflictuale apărute pe plan intern sau extern, se pare că acestea sunt încă incapabile să prevină și să combată astfel de agresiuni armate. În acest context, în ciuda provocărilor înregistrate de-a lungul timpului, în implementarea normelor având la bază cele trei fațete ale drepturilor victimelor, protecția, participarea și reparația, dreptul internațional a plasat victima în centrul dispensării justiției.

Paragraful 2.3. „Asigurarea interesului victimei ca una din prioritățile de bază ale dreptului internațional umanitar la etapa actuală”, fundamentează studiul asupra victimei **în calitate de** subiect de drept internațional umanitar, primordial **în baza** specificului pe care l-a constituit statutul persoanei vătămate în cadrul Statutului de la Roma, pe care s-a bazat efectiv constituirea Curții Penale Internaționale.

În același timp, studiul abordează și statutul victimelor în cadrul tribunalelor ad-hoc pentru fosta Iugoslavie și Rwanda, care a reprezentat o primă întorsătură către „spiritul Romei”. Studiul abordează apoi problema drepturilor generale ale victimelor, așa cum a fost preconizată inițial, analizând o serie de texte universale sau convenții regionale care au stabilit treptat drepturile specifice ale victimelor. În acest sens, articolele 2 și 9 din Pactul internațional din 1966 cu privire la drepturile civile și politice sunt cruciale, deoarece dezvoltă articolul 8 din Declarația universală a drepturilor omului din 1948. La fel de importante sunt Convenția europeană a drepturilor omului din 1950 și articolele 3 și 14 din Convenția împotriva torturii din 1948. Aceste texte recunosc dreptul la plângere sau la despăgubire pentru victimele ale căror drepturi fundamentale au fost încălcate.

De asemenea, studiul oferă o analiză comparativă a poziției victimei în sistemul de justiție penală, care variază considerabil de la stat la stat și depinde în special de sistemul juridic respectiv, respectiv dreptul comun și sistemul juridic romano-germanic. Printre țările care au adoptat sistemul de drept comun se numără, Statele Unite, Canada, Regatul Unit al Marii Britanii, Filipine, Israel, India, Australia, Pakistan, etc. Sistemul romano-germanic se extinde în mare măsură în Europa continentală, în unele state din Africa și Asia: Liban, R. D. Congo, Siria, Senegal, etc și chiar în America Latină.

În sistemul de drept comun, rolul victimelor este în general limitat la cel al unui participant în calitate de martor. Participarea activă a victimei este în general apreciată ca fiind incompatibilă cu principiile esențiale ale justiției penale, motiv pentru care ideea de a acorda victimelor un rol mai semnificativ este întâmpinată cu o rezistență acerbă. Una dintre preocupările majore ale practicienilor de drept comun cu privire la implicarea victimelor în procesul penal este că implicarea unui terț ar putea perturba echilibrul procesului penal, care constă în mod tradițional într-o confruntare între acuzare și apărare. Acest lucru ar întârzia în mod semnificativ procedura și, astfel, ar pune în pericol dreptul inculpatului la un proces echitabil.

În schimb, în sistemul romano-germanic, victimelor li se acordă în general un rol activ și central în procesul penal, permițându-le să participe și să ceară reparații.

Ultima parte a paragrafului se referă la principiul competenței universale, care permite autorităților naționale ale statelor să investigheze și, dacă există suficiente probe, să pună în judecată persoanele acuzate de săvârșirea de crime internaționale în afara teritoriului lor, chiar dacă nu există o legătură directă cu acel stat. Acest principiu se bazează pe ideea că anumite crime precum genocidul, crimele împotriva umanității, crimele de război sau tortura sunt extrem de grave și, prin urmare, în detrimentul intereselor fundamentale ale întregii comunități internaționale. Rezultă că nu este esențial ca infracțiunea să fie imputabilă statului care își exercită jurisdicția, respectiv naționalitatea suspectului sau a victimei, sau ca un prejudiciul să vizeze interesele naționale legitime ale acelui stat.

În analiza jurisdicției universale a fost utilizată modalitatea comparativă între sistemul vigoare în Statele Unite ale Americii și cel european.

Paragraful 2.4. „Aspecte teoretico-practice privind asigurarea drepturilor victimelor în jurisprudența internațională”, este destinat analizei documentelor esențiale cu aplicare internațională și cele cu aplicare regională, cu incidență în domeniul determinării drepturilor victimelor.

Paragraful debutează cu o analiză succintă a evoluției istorice a drepturilor victimelor conflictelor armate apoi cu analiza documentelor relevante în domeniul, respectiv cele cu aplicare internațională:

- Declarația Națiunilor Unite privind principiile fundamentale ale justiției referitor la victimele criminalității și a victimelor abuzului din partea puterii,
- Principiile fundamentale și directivele Națiunilor Unite ce reflectă dreptul la un recurs și la reparație pentru victime în urma încălcărilor flagrante al dreptului internațional al drepturilor omului și al dreptului internațional umanitar – „Principiile van Boven/Bassiouni”,
- Principiile Națiunilor Unite privind protecția și promovarea drepturilor omului în lupta contra impunității – „Principiile Joinet/Orentlicher”, precum și cele cu aplicare regională:
- Decizia-cadru a Uniunii Europene privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale
- Recomandarea Consiliului Europei privind poziția victimei în cadrul dreptului penal și a procedurii penale.

În partea de final, paragraful identifică și tratează drepturile victimelor, așa cum acestea rezultă din normele enumerate mai sus, respectiv: dreptul la informare, dreptul de a fi tratat cu respect și demnitate, dreptul la tratament judiciar echitabil, dreptul la un recurs efectiv, dreptul la protecție, asistență și tratament extrajudiciar individualizat, dreptul la asistență financiară: reparație prin restituție și compensație.

Capitolul 3: Raportul dintre justiția punitivă și justiția restaurativă în contextul asigurării intereselor victimei în dreptul internațional umanitar și dreptul internațional penal – este destinat realizării unei analize comparative a specificului celor două modalități de îndeplinire a justiției, în scopul determinării aspectelor benefice și negative asupra procesului de realizare a protecției internaționale a intereselor victimei conflictelor armate și necesitatea de satisfacere a nevoilor acestora.

Paragraful 3.1. „Justiția punitivă în lumina sarcinilor ce stau în fața dreptului internațional umanitar și al dreptului internațional penal”

Având în vedere realitatea cotidiană că o infracțiune este considerată condamnată de către societatea civilă căreia îi aparține infractorul din cauza relației sale cu sistemul de valori al acelei societăți și, prin urmare, se pune întrebarea: „cine, cum și în ce condiții este necesar să suporte consecințele acestui prejudiciu?”, această secțiune își propune să identifice și să analizeze în detaliu posibilele căi de justiție în cazul comiterii infracțiunii, punând accent pe impactul victimelor.

Prin urmare, studiul a evidențiat că, în stadiul actual de dezvoltare a doctrinei și jurisprudenței internaționale, deși justiția bazată pe principiul restaurării și drepturile omului a câștigat un avânt considerabil, cea mai mare importanță rămâne în procesul de pedepsire a încălcărilor legii prin impunerea de sancțiuni.

Pedeapsa, ca instrument de drept, este resimțită ca fiind justificată de psihicul tuturor celor implicați în procesul penal, respectiv societatea civilă, funcționari ai statului, reprezentanți ai instituțiilor internaționale, judecători, polițiști, și nu în ultimul rând infractorii care sunt martori la impunerea ei sau o așteaptă.

Aspectul mai presant se referă însă la poziția victimei, care, spre deosebire de cei enumerați, nu poate participa activ la alegerea sau impunerea pedepsei. În această situație, aplicarea sancțiunii împotriva infractorului nu aduce satisfacție și împăcare victimei, ci doar satisfacție Statului, al cărui sistem legislativ și juridic a fost încălcat și care a fost reabilitat formal prin impunerea pedepsei.

În acest context, s-au dezvoltat mai multe teorii moderne ale dreptului penal, care au trecut printr-un proces de metamorfozare: de la concepții centrate strict pe aplicarea pedepsei pentru asigurarea satisfacției statului (concepte de justiție utilitară și retributivă) la teorii moderne bazate pe drepturile victimelor și dorința de a satisface nevoile acestora (conceptul de justiție restaurativă).

Justiția utilitaristă se bazează pe principiul fericirii umane, al securității și al bunăstării psihologice, precum și pe nevoia de a reduce suferința. Prin urmare, statele, prin sistemele și organele lor legislative, au obligația de a asigura cel mai înalt nivel de fericire socială.

Astfel, literatura se pune sub semnul întrebării utilitatea pedepsirii celui vinovat pentru ceva ce a făcut deja și de a provoca suferințe suplimentare la nivel social, pe lângă suferința deja adusă victimei. Scopul pedepsei ar trebui să fie acela de a împiedica făptuitorul sau alte persoane să comită alte acte antisociale. Numai atunci când acest scop este atins, pedeapsa ca instituție juridică și-a îndeplinit adevăratul scop.

Aplicarea pedepsei în conceptul de *sistem de pedeapsă* (retributiv), vizează ceea ce ar trebui făcut în prezent în vederea a ceva din trecut și constă în a da ceva în schimb, și anume necesitatea ca statul să pedepsească infractorul pentru infracțiunea săvârșită.

Sistemul de justiție retributivă este cunoscut și sub denumirea de „*justiție ca egalitate*” (justice as fairness) și este o formă de justiție socială care urmărește o repartizare echitabilă a sarcinilor, avantajelor și dezavantajelor între membrii societății, indiferent de statutul deținut de aceștia, numai în acest fel putându-i-se asigura individului dreptul la tratament egal în fața instanțelor de judecată.

Justiția orientată spre drepturile omului constituie o sinteză a sistemelor de justiție utilitariste și retributive care este legată de scena internațională modernă.

Chiar dacă un sistem de justiție orientat spre drepturile omului nu este axat exclusiv pe victime, este probabil să le ofere o oarece satisfacție prin traducerea valorilor lor în drepturi special adaptate nevoilor lor. Această perioadă de justiție include două faze, una care se concentrează pe infractor și abia apoi una care se

concentrează pe nevoile victimei. Dar chiar și în aceste condiții, reprezintă un pas uriaș în lupta de integrare a valorilor justiției restaurative.

Paragraful 3.2. „Justiția restaurativă între necesitatea de atragere la răspundere a persoanelor culpabile de comiterea crimelor internaționale și a infracțiunilor convenționale și punerea în aplicare a procesului de reconciliere națională”, se apleacă asupra unui studiu aprofundat al specificului modalității restaurative de îndeplinire a justiției și asupra analizării modului în care aceasta cuprinde mecanismele sugestive și instrumentele de natură a satisface nevoile legitime ale victimei.

Prima parte a lucrării examinează tendințele către un drept individual la reparare. Se subliniază că numeroasele prevederi ale dreptului internațional al drepturilor omului oferă un temei juridic clar pentru acest drept. În primul rând, legea drepturilor omului stabilește drepturile individuale la nivel primar. Deși problema aplicabilității dreptului drepturilor omului în conflictele armate a fost și rămâne de mult timp o problemă controversată, acum este larg acceptat că, în ciuda controverselor privind aplicabilitatea în conflictele armate, dreptul drepturilor omului se aplică în paralel cu dreptul internațional umanitar și că este cel puțin teoretic posibil ca victimele conflictelor armate să invoce anumite legi privind drepturile omului.

În a doua parte au fost analizate caracteristicile specifice justiției restaurative și s-a demonstrat că, prin prisma obiectivelor și principiilor acestui concept, caracterizat prin refacerea drepturilor și beneficiilor lezate sau pierdute în urma săvârșirii infracțiunii, ea reprezintă cea mai satisfăcătoare formă de justiție pentru victimă, întrucât îi oferă acestora oportunități de a-și restabili și garanta drepturile și libertățile sub formă de despăgubire sau mediere. De exemplu, dacă o victimă și-a pierdut un drept de proprietate sau un beneficiu material, compensarea ca mijloc de justiție reparatorie oferă victimei posibilitatea de a recupera bunul sau dreptul pierdut sau o valoare echivalentă de la autorul prejudiciului sau prin intervenția statului, dacă mijloacele materiale ale făptuitorului nu sunt suficiente pentru a acoperi valoarea prejudiciului cauzat. Pentru victimele care suferă consecințele infracțiunilor violente care le-au afectat viața și integritatea fizică, este clar că nu se poate obține despăgubiri materiale. Cu toate acestea, posibilitatea medierii între victimă și făptuitor de către Stat și instituțiile acestuia poate restabili dreptul victimei de a se deplasa în siguranță și fără teamă. Este foarte important ca infractorul să fie conștient de consecințele acțiunilor sale și de pericolul la care expune victima. Atitudinea sa față de metodele restaurative poate reduce anxietatea victimei și crește satisfacția acesteia față de sistemul de justiție.

Toate sursele de nemulțumire pot fi relativizate prin abordarea restaurativă, care, prin compensare și mediere, contribuie la formarea următoarelor profiluri: victimă căreia îi revine drepturile, libertățile și beneficiile sale; un infractor care

își exercită autodeterminarea devenind conștient de impactul actului său asupra victimei, căindu-se de faptă și contribuind activ la reparare; și o comunitate care se simte mai protejată de noile dezechilibre create de săvârșirea unor noi crime.

Paragraful 3.3. „Interesul victimei ca unul din obiectivele de bază ale justiției tranziționale în contextul sarcinilor ce stau în fața dreptului internațional umanitar la etapa contemporană”.

Acest paragraf are ca scop analiza justiției tranziționale, al cărei principal obiectiv este reprezentat de stabilirea încrederii reciproce între grupurile ostile și promovarea schimburilor instituționale necesare unei noi relații în cadrul populației care să permită instaurarea statului de drept, inclusiv prin controlul efectiv al practicii impunității totale sau parțiale și poate cel mai important, de restabilirea demnității victimelor.

Justiția tranzițională, prin intermediul diferitelor componente realizează o simbioză generală între măsurile de justiție restaurativă, prin comisiile de adevăr și reconciliere și instituirea unor mecanisme de justiție penală, în special în ceea ce privește cei direct sau principali responsabili pentru cele mai grave infracțiuni. În altă ordine de idei, justiția tranzițională urmărește restabilirea întâietății legii și asigurarea funcționării instituțiilor judiciare pentru viitor, combaterea impunității pentru infracțiunile comise în trecut precum și reformarea sistemului instituțional.

Prima parte a paragrafului tratează statutul juridic al victimei unei infracțiuni, care a adus schimbări semnificative în marea majoritate a sistemelor penale naționale, dar mai ales în dreptul penal internațional. Rezultatele acestor evoluții au pus bazele creării unui statut social autentic pentru victimă, reflectând fidel așteptările referitoare la recunoașterea statutului social al acesteia. La nivel național, dreptul penal suferă o schimbare semnificativă după câteva decenii: de la viziunea clasică a victimei în proces, percepută ca creditoare a daunelor și a creanțelor împotriva unei persoane care suferă, până la o concepție care presupune că suferința este absolut necesar a fi luată în considerare. Scopul procesului penal nu mai este doar condamnarea infractorului în caz de condamnare și apărarea ordinii publice, ci în egală măsură să pună capăt suferinței victimelor și să le sprijine în procesul de reabilitare. Reabilitarea în cauză este adesea văzută ca o punte între recunoașterea greșelii făptuitorului și în consecință, a vinovăției sale, și recunoașterea suferinței victimelor de către instanțe și societate în ansamblu.

Secțiunea se concentrează apoi pe dispozițiile generale care guvernează sistemul de participare a victimelor la Curtea Penală Internațională (CPI), analizează caracteristicile specifice ale acestei Curți și efectuează studii de caz pentru a examina modul în care poate fi abordată problema intereselor, drepturilor și libertăților victimelor.

Ultima parte a paragrafului oferă o analiză punct cu punct a unor sisteme judiciare în care instituirea și exercitarea justiției tranziționale a fost obstructivă. Acesta discută dacă încheierea unui conflict armat oferă condițiile necesare și suficiente pentru implementarea măsurilor de justiție tranzițională. În acest scop, necesitatea procesului de dezarmare, demobilizare și reintegrare în raport cu cerințele justiției tranziționale este examinată în cazuri specifice precum regiunea Marilor Lacuri (cazurile Burundi și Rwanda), Republica Democratică Congo (RDC), și regiunea asiatică (cazul Cambodgia).

Concluziile generale și recomandările reliefează principalele rezultate ale cercetării, ce constau în principal în conturarea unui cadru conceptual și operațional pentru înțelegerea și aplicarea integrată a justiției punitive, restaurative și tranziționale în contextul dreptului internațional umanitar. Acest cadru evidențiază importanța echilibrului dintre sancțiune și reparație, precum și necesitatea implicării active a victimelor și comunităților în procesul de justiție, ca elemente esențiale pentru prevenirea recidivei, reconcilierea socială și consolidarea păcii durabile. Rezultatele subliniază, de asemenea, relevanța cooperării internaționale și a adaptării mecanismelor juridice la particularitățile culturale și politice ale fiecărui stat sau regiuni.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

1. Justiția internațională s-a dezvoltat ca răspuns la nevoia de responsabilizare în fața crimelor grave care depășesc frontierele naționale, precum genocidul, crimele de război și crimele împotriva umanității. Ea are la bază valori universale precum respectarea drepturilor omului și protejarea păcii.

Evoluția justiției internaționale este marcată de 4 etape esențiale:

- Începuturile rudimentare, odată cu înființarea tribunalelor internaționale ad-hoc, cum ar fi cele de la Nürnberg și Tokio;
- Consolidarea teoretică și normativă în perioada postbelică, inclusiv adoptarea statutelor ONU;
- Instituționalizarea modernă prin crearea Curții Penale Internaționale (Statutul de la Roma, 1998);
- Extinderea recentă a jurisdicției penale internaționale asupra actorilor non-statali și a conflictelor contemporane.

Conceptul de justiție internațională s-a transformat dintr-o idee idealistă într-o realitate juridică concretă, datorită progreselor în dreptul internațional public, dezvoltării instituționale precum și presiunea opiniei publice globale pentru sancționarea impurității.

Evoluția justiției internaționale reflectă o tensiune constantă între principiul suveranității statale și cel al responsabilității internaționale, mai ales în contextul în care unele state refuză să se supună instanțelor internaționale sau să coopereze cu acestea.

Justiția internațională rămâne un proiect în dezvoltare, cu un potențial important pentru menținerea păcii și ordinii mondiale, dar care necesită reforme pentru a-și atinge pe deplin scopurile: universalitate, imparțialitate și eficiență.

2. Instituțiile de drept internațional umanitar reprezintă pilonii fundamentali ai luptei împotriva impunității, la nivel global, asigurând tragerea la răspundere a persoanelor responsabile pentru crime internaționale grave, precum genocidul, crimele de război și crimele împotriva umanității.

Curtea Penală Internațională (CPI) este în prezent cea mai importantă instituție permanentă cu competență în materie de răspundere penală internațională, acționând complementar față de sistemele judiciare naționale și având un rol central în consolidarea unei ordini juridice globale.

Tribunalele internaționale ad-hoc, precum cele pentru fosta Iugoslavie și Rwanda, au reprezentat etape esențiale în dezvoltarea jurisprudenței internaționale și au creat precedente importante în materie de responsabilitate individuală și interpretare a normelor umanitare.

Deși Curtea Internațională de Justiție (CIJ), nu are competență penală, ea contribuie indirect la realizarea justiției internaționale prin interpretarea și aplicarea normelor dreptului internațional umanitar în litigii între state.

Organizații precum Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CICR), deși nu sunt instituții judiciare, au un rol crucial în monitorizarea respectării dreptului internațional umanitar, furnizarea de informații și promovarea standardelor umanitare internaționale.

Principii fundamentale precum răspunderea individuală, imprescribilitatea crimelor internaționale și inexistența imunității funcționale, constituie baza pe care se construiește arhitectura normativă a răspunderii penale internaționale.

Totuși, eficiența acestor instituții este limitată de lipsa de cooperare din partea unor state, de constrângeri politice și de resurse, dar și de absența unei jurisdicții universale efective.

Realizarea răspunderii penale internaționale este rezultatul colaborării între instituții internaționale specializate, norme de drept umanitar și voința politică a statelor. Cu toate progresele înregistrate, este necesară consolidarea cooperării internaționale și a voinței colective pentru ca aceste instituții să își atingă pe deplin misiunea: asigurarea dreptății pentru victime și prevenirea de noi atrocități la scară globală.

3. Justiția punitivă are la bază o logică retributivă, în care sancțiunea este văzută ca o formă de restabilire a ordinii morale și juridice, prin impunerea unei pedepse proporționale cu gravitatea faptei.

Principalele funcții ale sistemului de justiție punitive sunt represive, disuasive și retributive, concentrându-se mai degrabă pe pedepsirea infractorului decât pe nevoile victimei sau reintegrarea socială.

În timp ce justiția punitivă este fundamentală pentru garantarea ordinii publice, ea prezintă limite semnificative: recidivă ridicată, supraaglomerarea penitenciarelor, costuri sociale și economice mari, impact negativ asupra reintegrării infractorilor, insatisfacția victimelor.

Modelul punitiv este predominant în majoritatea sistemelor penale contemporane dar se află sub presiunea necesității de reformă în fața crizelor de eficiență și legitimitate.

Justiția punitivă rămâne un model juridic tradițional esențial pentru menținerea ordinii și aplicarea legii însă în contextul noilor realități sociale și criminologice internaționale, se conturează tot mai clar nevoia de deschidere către forme de justiție centrate pe victime, reparație și reintegrare, precum justiția restaurativă. Această tranziție nu implică renunțarea la pedeapsă ci o regândire a finalității ei.

4. Justiția restaurativă internațională este o abordare complementară, nu o alternativă absolută la justiția penală internațională. Deși nu înlocuiește mecanismele penale clasice, precum cele ale Curții Penale Internaționale, justiția

restaurativă oferă o dimensiune umanizată, centrată pe repararea suferinței și reconstituirea încrederii în comunități afectate de conflicte grave.

În timp ce sistemele penale internaționale sunt adesea tehnice și distanțate, modelele restaurative implică victimele în procesul de exprimare a suferinței, de negociere a reparației și de reintegrare a infractorului, favorizând o formă de justiție participativă. Justiția restaurativă încurajează recunoașterea sinceră a vinovăției și a impactului acțiunilor comise asupra altora, ceea ce adesea lipsește în procedurile penale internaționale, axate mai mult pe vinovăție juridică decât pe reconciliere.

Studiile internaționale arată că programele restaurative, acolo unde au fost implementate corect, reduc probabilitatea ca infractorii să recidiveze și cresc gradul de reconciliere între grupurile implicate.

Justiția restaurativă internațională oferă o abordare etică, umană și comunitară a răspunderii după comiterea unor fapte grave, în special în contextul conflictelor armate, al tranzițiilor politice sau al crizelor post – genocid. Deși nu este o soluție universală, ea contribuie esențial la vindecarea traumelor colective și la refacerea relațiilor sociale distruse de violență.

5. Justiția tranzițională este un cadru juridic și politic complex, utilizat în perioade post conflict sau post dictatură, care vizează: recunoașterea victimelor, tragerea la răspundere a autorilor și reconstrucția unei societăți democratice.

Principiile fundamentale ale acestei forme de justiție includ adevărul, răspunderea, reparația, garantarea nerepetării și reconcilierea.

Dreptul internațional susține justiția tranzițională prin instrumente precum Convențiile ONU, Statutul de la Roma și Rezoluțiile Consiliului de Securitate.

Abordarea punitivă (spre exemplu: tribunalele penale internaționale) s-a dovedit eficientă în stabilirea responsabilității individuale pentru crime grave, dar are limite privind implicarea victimelor și reconcilierea socială.

Pe de altă parte, abordarea restaurativă (spre exemplu: Comisia pentru Adevăr și Reconciliere din Africa de Sud) a favorizat participarea activă a victimelor, recunoașterea suferinței și reinsertia comunitară a autorilor.

Cele două modele nu sunt contradictorii ci complementare iar combinația acestora oferă rezultate mai durabile în gestionarea memoriei colective și a reconcilierii.

Modelele restaurative aplicate în contexte post-conflict (spre exemplu: Rwanda, Columbia, Sierra Leone) au demonstrat un grad ridicat de satisfacție în rândul victimelor și au contribuit la stabilizarea socială. Reparația nu este doar materială ci și simbolică – recunoașterea publică, cererile de iertare, memorialele, etc. – ceea ce întărește sentimentul de justiție percepută.

Reconcilierea este mai profundă și mai durabilă atunci când infractorii își asumă faptele în mod public și participă la procese restaurative supravegheate.

Organizațiile internaționale (ONU, CPI, Consiliul Europei, ICTJ) au jucat un rol catalizator în promovarea justiției restaurative ca parte a strategiilor de tranziție. Acestea oferă sprijin tehnic, financiar și normativ dar și cadre de monitorizare pentru implementarea mecanismelor restaurative. Totuși, eficiența intervenției lor depinde de voința politică locală și de gradul de cooperare a statelor post conflict.

Tranziția de la justiția punitivă la cea restaurativă, în contextul justiției tranziționale internaționale reflectă o maturizare a abordării față de conflict și responsabilitate. Îmbinarea fermității sancțiunii penale cu empatia procesului restaurativ oferă o șansă reală pentru reconstrucția încrederii, a coeziunii sociale și a păcii durabile în comunitățile afectate de violență sistemică.

6. Pentru a fi eficientă și legitimă, justiția restaurativă trebuie consolidată atât prin norme juridice internaționale clare cât și prin strategii globale coerente și resurse dedicate. Această abordare permite comunității internaționale să răspundă nu doar prin sancțiune ci și prin vindecare, reconstrucție și responsabilizare umană, mai ales în fața traumelor colective produse de conflicte și crime grave.

Având în vedere studiile efectuate în domeniul subiectului tezei și a concluziilor personale stabilite și expuse în cuprinsul acesteia, în continuare vor efectua o expunere succintă a recomandărilor noastre:

I. Recomandări strategice (politice, instituționale și operaționale)

a) Integrarea justiției restaurative în procesele de justiție tranzițională post conflict

Justiția restaurativă trebuie concepută ca o componentă esențială a mecanismelor post conflict, alături de tribunalul penal, reformele instituționale și comisiile pentru adevăr.

În acest sens ar fi benefică implementarea unor programe restaurative care să funcționeze în paralel cu anchetele Curții Penale Internaționale sau cu procesele naționale.

b) Crearea unui organism internațional de coordonare și standardizare

Sub egida ONU sau a CPI, se poate crea o Platformă internațională pentru justiție restaurativă care să aibă ca principale atribuții: elaborarea de ghiduri și standarde etice, oferirea de formare și expertiză statelor membre (formator de formatori) și supravegherea aplicării echitabile a metodelor restaurative.

c) Sprijinirea statelor prin mecanisme internaționale de finanțare și asistență tehnică

Înființarea unui Fond internațional pentru justiție restaurativă, finanțat de ONU, UE și alți donatori, destinat sprijinirii programelor de reconciliere locală, compensării victimelor și formării mediatorilor și specialiștilor.

d) Consolidarea rolului victimelor și al comunităților afectate prin prevederea implicării active a acestora în strategiile internaționale și în procesul decizional și reparator.

e) Crearea de tribunale hibride, cu funcții restaurative

În paralel cu instanțele penale internaționale sau tribunalele ad-hoc, pot fi înființate tribunale hibride care să combine judecata penală pentru crimele grave cu mecanismele restaurative pentru infracțiunile de nivel mediu sau pentru autorii care cooperează.

II. Recomandări normative și legislative

a) Consacrarea unui cadru legislativ internațional clar pentru justiția restaurativă.

Este necesară elaborarea unei convenții internaționale sau a unui protocol ONU care să definească, reglementeze și încurajeze utilizarea justiției restaurative în cauze transnaționale sau post-conflict.

Acest cadru ar trebui să stabilească:

- Principiile fundamentale (voluntarism, reparare, participare)
- Drepturile victimelor și ale infractorilor
- Standarde de calitate și protecție a procesului restaurativ

b) Integrarea componentelor restaurative în mecanismele de justiție tranzițională

Se recomandă ca toate procesele post-conflict susținute de ONU, CPI sau alte organisme internaționale să includă:

- Comisii pentru adevăr și reconciliere
- Sistemele de compensații bazate de dialog și acord
- Proceduri publice de recunoaștere a suferinței victimelor

c) Includerea metodelor restaurative în dreptul penal internațional și în codurile naționale

Codurile de procedură penală naționale și statutele instanțelor internaționale ar trebui să prevadă:

- Posibilitatea medierii internaționale în cazuri non violente
- Reparații negociate, ca formă de sancțiune
- Închiderea condiționată a cauzelor pe baza acordului restaurativ

d) Asigurarea protecției juridice a participanților în procese restaurative prin respectarea principiului voluntariatului, confidențialitatea procesului, absența constrângerii sau a auto-incriminării, protecția victimelor față de revictimizare.

e) Promovarea instituirii și a cooperării internaționale între practicieni.

Justiția restaurativă internațională necesită formatori, mediatori, judecători, psihologi și sociologi specializați. Se recomandă elaborarea unor programe internaționale de formare, rețele de practicieni coordonate de ONU, ICC sau Consiliul Europei, ghiduri concrete de bune practici și partajarea experiențelor.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

2.1. Articole în reviste științifice din alte baze de date acceptate de către ANACEC (cu indicarea bazei de date)

- 1) **DULCINATU, I.G.**, *Justiția tranzițională în practica tribunalelor penale internaționale, în contextul sarcinilor dreptului internațional umanitar contemporan*, Publicat în: *Perspectives of Law and Public Administration*, 2024, vol 13, nr. 1, p.p. 68 – 80, ISSN 2286 – 0649, Indexată în bazele de date: EBSCO, HEINONLINE, CEEOL, PROQUEST, WorldCat, ERIH Plus, DOAJ, RePEc, UlrichsWeb, IndexCopernicus, SSRN. Link: <https://adjuris.ro/revista/an13nr1.html>
- 2) **DULCINATU, I.G.**, *Crime și delictे internaționale. Relația cauzală dintre încălcare și vătămare în lumina justiției tranziționale. Partea I*. Publicat în: *Journal of Romanian Literary Studies*, nr. 35/2023, International Romanian Humanities Journal, Published by ARHIPELAG XXI PRESS Tîrgu Mureș, 2023, vol. 35, p.p. 825 – 833, ISSN 2248 – 3004, Indexată în bazele de date: CEEOL, Global Impact Factor, SSRN, Google Academic, Research Gate, WorldCat, BDD, OCLC, SJIFactor, Electronic Journals Library - EZB, Scilit. Link: https://issuu.com/dumitrubuda/docs/jrls_35_v1?fr=xKAE9_zU1NQ
- 3) **DULCINATU, I.G.**, *Instituția răspunderii penale în dreptul internațional*, Publicat în: *Journal of Romanian Literary Studies*, nr. 35/2003, International Romanian Humanities Journal, Published by ARHIPELAG XXI PRESS Tîrgu Mureș, 2023, vol. 35, p.p. 834 – 846, ISSN 2248 – 3004, Indexată în bazele de date: CEEOL, Global Impact Factor, SSRN, Google Academic, Research Gate, Academic.edu, WorldCat, BDD, OCLC, SJIFactor, Electronic Journals Library - EZB, Scilit. Link: https://issuu.com/dumitrubuda/docs/jrls_35_v1?fr=xKAE9_zU1NQ
- 4) **DULCINATU, I.G.**, *Crime și delictе internaționale. Relația cauzală dintre încălcare și vătămare în lumina justiției tranziționale. Partea a II-a*. Publicat în: *Journal of Romanian Literary Studies*, nr. 36/2024, International Romanian Humanities Journal, Published by ARHIPELAG XXI PRESS Tîrgu Mureș, 2024, vol. 36, p.p. 1191-1204, ISSN 2248 – 3004, Indexată în bazele de date: CEEOL, Global Impact Factor, SSRN, Google Academic, Research Gate, Academic.edu, WorldCat, BDD, OCLC, SJIFactor, Scilit. Link: <http://asociatia-alpha.ro/jrls/36-2024-Jrls-b.pdf>

2.2. În reviste din Registrul Național al revistelor de profil, cu indicarea categoriei.

- 1) **GAMURARI, V., DULCINATU, I.G.**, *Statutul victimei în viziunea justiției penale internaționale și a justițiilor penale naționale: studiu comparat (partea I)*. Publicat în: *Studii Juridice Universitare*, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Nr. 1., Anul XIV/2021, p.p. 13-19, ISSN 1857-4122, Categoria B, Indexată în bazele de date: DOAJ, CEEOL, IndexCopernicus, CiteFactor, elibrary.ru și HeinOnline. Link: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/141560
- 2) **GAMURARI, V., DULCINATU, I.G.**, *Statutul victimei în viziunea justiției penale internaționale și a justițiilor penale naționale: studiu comparat (partea II)*. Publicat în: *Studii Juridice Universitare*, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Nr. 2., Anul XIV/2021, p.p. 13-19, ISSN 1857-4122, Categoria B, Indexată în bazele de date: DOAJ, CEEOL, IndexCopernicus, CiteFactor, elibrary.ru și HeinOnline. Link: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/152920

- 3) **DULCINATU, I.G.**, *Justiția punitivă în lumina sarcinilor dreptului internațional umanitar și dreptului internațional penal*, Publicat în: *Vector European*, nr. 1/2024, Complexul Editorial al Universității de Studii Europene din Moldova, Chișinău, 2024, p.p. 19-23, ISSN 2345-1106, E-ISSN 2587-358X, , revista acreditată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, Categoria B, Indexată în bazele de date: DOAJ, eLIBRARY.RU, CEEOL. Link: https://usem.md/uploads/files/Activitate_%C8%98tiin%C8%9Bific%C4%83_USEM/Vector/Vector_European_2024_1.pdf

3. Articole în lucrările conferințelor și manifestațiilor științifice

3.1. În lucrările manifestațiilor științifice incluse în alte baze de date acceptate de către ANACEC

- 1) **TOMESCU, I., DULCINATU, I.G.**, *Individul ca subiect de drept internațional public și dreptul procedural de reparație*, În materialele Conferinței de Drept Comparat si International, cu participare internațională, ediția a III-a, București, 23 iunie 2023. Indexată în Conference Proceedings Citation Index - Clarivate Analytics (Thomson Reuters). Link: https://www.comparativelawconference.eu/arhiva/2023/cpl_sec3_prog.pdf Publicat în *Tempore Mutationis in International and Comparative Law*, ADJURIS – International Academic Publisher, 2023, p.p. 142-152, ISBN 978-606-95351-9-6 (E-Book). Indexat in bazele de date: EBSCO, HEINONLINE, CEEOL, PROQUEST, WorldCat.Link: <https://adjuris.ro/books/tmic/Tempore%20Mutationis%20in%20International%20and%20Comparative%20Law.pdf>
- 2) **DULCINATU, I.G.**, *Justiția restaurativă între necesitatea de atragere la răspundere a persoanelor culpabile de comiterea crimelor internaționale și a infracțiunilor convenționale și punerea în aplicare a procesului de reconciliere națională*. În materialele Conferinței științifice cu participare internațională *Provocări ale Dreptului Afacerilor în Mileniul al Treilea*, ediția a XIII-a, Secțiunea a III-a - Dreptul Uniunii Europene. Drept internațional, București, 17 noiembrie 2023. Indexată în baza de date: Conference Proceedings Citation Index - Clarivate Analytics (Thomson Reuters). Link: <https://businesslawconference.ro/arhiva/2023/s3.pdf> Publicat în *Adapting to Change Business Law Insights from Today's International Legal Landscape*, ADJURIS – International Academic Publisher, 17 noiembrie 2023, p.p. 139-154, ISBN 978-606-95862-3-5 (E-Book), Indexată în bazele de date: Conference Proceedings Citation Index Clarivate Analytics (Thomson Reuters), Web of Science, EBSCO, HEINONLINE, CEEOL, PROQUEST, WorldCat. Link: <https://adjuris.ro/books/acbl/Adapting%20to%20Change%20Business%20Law%20Insights.pdf>

3.2. În lucrările manifestațiilor științifice incluse în Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate în Republica Moldova

- 1) **DULCINATU, I.G.**, *Cu privire la rolul justiției restaurative în contextul asigurării intereselor victimelor în lumina dreptului internațional penal*. În materialele conferinței științifice cu participare internațională *Asigurarea expertizei științifice ale politicilor naționale ca unul din obiectivele esențiale ale centrelor de cercetare*, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, 16.10.2020. p.p. 146-154, ISBN 978-9975-3471-6-7. Link: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/166022

ADNOTARE

Dulcinatu Ionuț - Gabriel. *Justiția punitivă și justiția restaurativă în lumina procesului de asigurare a intereselor victimei în dreptul internațional umanitar.*

Teză de doctor în drept la Specialitatea 552.08 – Drept internațional și european public, Chișinău, 2025

Structura tezei: Introducere, trei capitole, concluzii generale, recomandări și bibliografie din 240 surse, 137 pagini text de bază. Rezultatele obținute au fost publicate în cadrul a nouă lucrări științifice.

Cuvinte cheie: victimă, conflict armat, crimă, delict, drepturile omului, răspundere penală internațională, justiție punitivă, justiție restaurativă, Curtea Penală Internațională

Domeniul de aplicare: Drept internațional și european public

Scopul lucrării: determinarea rolului primordial al justiției restaurative, în procesul de reconciliere și asigurare a intereselor victimei precum și asigurarea accesului victimei la un sistem de justiție centrat pe nevoile acesteia.

Obiectivele cercetării: stabilirea poziției și situației individului ca subiect de drept internațional public și beneficiar al cadrului normativ de drept internațional umanitar; analiza specificului răspunderii penale internaționale cu privire la săvârșirea crimelor și delictelor internaționale; descrierea co-raportului dintre criminologie și victimologie prin prisma dreptului internațional umanitar; identificarea drepturilor victimelor, raportat la doctrina și jurisprudența internațională; stabilirea specificului sistemelor internaționale de aplicare a pedepselor în lumina sarcinilor ce stau în fața dreptului internațional umanitar și al dreptului internațional penal; aprecierea aportului justiției restaurative în contextul consolidării și reconcilierii situației victimelor crimelor și delictelor internaționale; analizarea contribuției justiției restaurative la restabilirea încrederii victimelor în actul de justiție; determinarea raportului dintre capacitatea pedepsei și a restituției, ca instrumente ale justiției, de natură a aduce satisfacție nevoilor victimei.

Noutatea și originalitatea științifică: sunt determinate de împrejurarea că justiția restaurativă este un concept relativ nou al justiției tranziționale, care a început să se dezvolte în ultimele trei decenii. Dreptul Internațional este pus în fața unei dileme – ce este mai important, adoptarea unei justiții punitive centrate pe sancționarea crimelor și delictelor internaționale sau punerea accentului pe nevoile de reconciliere și reparație ale victimelor ?

Deși justiția restaurativă este un termen modern pentru o idee străveche acesta încearcă să descrie o justiție înrădăcinată în demnitatea umană, vindecare și interconectare.

Noutatea științifică a temei este dată și de realitatea contemporană în care, în pofida gradului de civilizație pe care omenirea pretinde că îl deține, se pare că în continuare, varianta cea mai uzată în soluționarea diferendelor internaționale, este tot conflictul armat, generator de suferință și victimizare.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă din formularea conceptului justiției restaurative, care se realizează ca urmare a prejudiciilor cauzate prin crimele și delictelor internaționale, ca un cadru inovator ce oferă o bază pentru echitate în politicile și practicile de justiție, vede și răspunde la evenimentele ilicite și criminalitate, printr-o abordare alternativă și inovatoare.

Semnificația teoretică: abordarea conceptului justiției restaurative spre deosebire de cea punitivă, este una nouă, încă în proces de consolidare. Justiția restaurativă este un concept nou, cu obiective și principii specifice, propriile izvoare, subiecte și obiecte, spre deosebire de justiția punitivă care este un concept expres, recunoscut, consolidat și acceptat, care nu mai necesită abordări și dezbateri suplimentare.

Valoarea aplicativă a cercetării: studiul oferă informații apte de a fi valorificate de către factorii de decizie în procesul asigurării intereselor victimelor conflictelor armate, cum ar fi cel ruso – ucrainean sau israeliano – palestinian, în plină desfășurare, care trenează de perioade mari de timp și sunt generatoare însemnate de persoane care se încadrează în categoria victimelor, în viziunea dreptului internațional umanitar.

Studiul poate fi utilizat în procesul de instruire a unor specialiști ce activează în domeniile criminologiei și victimologiei, o abordare bazată pe nevoia restituției, putând permite instituirea unor centre de cercetare pe diferite aspecte ale domeniului.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele științifice ar putea face parte din materia de pregătire a echipelor din Moldova și România, care participă la abordarea situației refugiaților războiului din Ucraina precum și la dialogul la nivel național în contextul unui proces de reconciliere a victimelor conflictului militar. Totodată, studiul în cauză poate fi inclus ca și material științifico – didactic, pentru studenții Facultăților de Drept, Psihologie, Relații Internaționale, Politologie, etc..

АННОТАЦИЯ

Дульчинату Ионуц-Габриэль. *Карательное правосудие и восстановительное правосудие в свете обеспечения интересов жертвы в международном гуманитарном праве*. Диссертация на соискание учёной степени доктора права по специальности 552.08 – Международное и европейское публичное право, Кишинёв, 2025 г.

Структура диссертации: Введение, три главы, общие выводы, рекомендации и библиография, включающая 240 источников. Основной текст содержит 137 страниц. Полученные результаты были опубликованы в девяти научных работах.

Ключевые слова: жертва, вооружённый конфликт, преступление, правонарушение, права человека, международная уголовная ответственность, карательное правосудие, восстановительное правосудие, Международный уголовный суд.

Область применения: Международное и европейское публичное право.

Цель работы: определить первостепенную роль восстановительного правосудия в процессе примирения и обеспечения интересов жертвы, а также гарантировать доступ жертвы к системе правосудия, ориентированной на её потребности.

Задачи исследования: установление положения и статуса личности как субъекта международного публичного права и бенефициара нормативной базы международного гуманитарного права; анализ специфики международной уголовной ответственности в отношении совершения международных преступлений и правонарушений; описание соотношения между криминологией и виктимологией через призму международного гуманитарного права; выявление прав жертв с точки зрения международной доктрины и судебной практики; определение особенностей международных систем исполнения наказаний в контексте задач, стоящих перед международным гуманитарным и международным уголовным правом; оценка вклада восстановительного правосудия в укрепление и примирение положения жертв международных преступлений и правонарушений; анализ вклада восстановительного правосудия в восстановление доверия жертв к акту правосудия; определение соотношения между наказанием и реституцией как средствами правосудия, способными удовлетворить потребности жертвы.

Научная новизна и оригинальность: определяются тем, что восстановительное правосудие является относительно новым понятием переходного правосудия, развитие которого началось в последние три десятилетия. Международное право поставлено перед дилеммой: что важнее — применение карательного правосудия, сосредоточенного на наказании за международные преступления и правонарушения, или акцент на потребностях жертв в примирении и компенсации ущерба? Хотя восстановительное правосудие — современный термин, он отражает древнюю идею справедливости, основанной на человеческом достоинстве, исцелении и взаимосвязи.

Научная новизна темы обусловлена также современной реальностью, в которой, несмотря на уровень цивилизации, на который претендует человечество, вооружённый конфликт по-прежнему остаётся наиболее часто используемым способом разрешения международных споров, порождающим страдания и жертв.

Полученные результаты, вносящие вклад в решение важной научной проблемы, заключаются в формулировании концепции восстановительного правосудия, применимого к ущербу, причинённому международными преступлениями и правонарушениями, как инновационного подхода, предлагающего базу для справедливости в правовой политике и практике, воспринимающего и реагирующего на незаконные действия и преступность альтернативным и новым способом.

Теоретическая значимость: подход к восстановительному правосудию в отличие от карательного является новым и находится в процессе становления. Это самостоятельная концепция с собственными целями, принципами, источниками, субъектами и объектами, в отличие от карательного правосудия, которое представляет собой устоявшуюся, признанную и принятую систему, не требующую дополнительных дискуссий.

Прикладное значение исследования: работа предоставляет информацию, которую могут использовать лица, принимающие решения в процессе обеспечения интересов жертв вооружённых конфликтов, таких как российско-украинский или израильско-палестинский, продолжающихся на протяжении длительного времени и порождающих значительное количество лиц, подпадающих под категорию жертв в понимании международного гуманитарного права.

Исследование может быть использовано при подготовке специалистов в области криминологии и виктимологии, а подход, основанный на необходимости реституции, может стать основой для создания исследовательских центров по различным аспектам данной сферы.

Внедрение научных результатов: научные результаты могут быть включены в подготовку команд из Республики Молдова и Румынии, участвующих в решении проблем, связанных с беженцами из зоны военных действий в Украине, а также в национальный диалог в контексте процесса примирения жертв вооружённого конфликта. Вместе с тем, данное исследование может быть использовано в качестве научно-методического материала для студентов факультетов права, психологии, международных отношений, политологии и других.

ANNOTATION

Dulcinatu Ionuț - Gabriel. *Punitive justice and restorative justice in the light of the process of ensuring the interests of the victim in international humanitarian law*. Doctor of Law Thesis at Specialty 552.08 – Public International and European Law, Chisinau, 2025

Thesis structure: Introduction, three chapters, general conclusions, recommendations and bibliography from 240 sources, 137 pages of basic text. The obtained results were published in nine scientific papers.

Keywords: victim, armed conflict, crime, tort, human rights, international criminal responsibility, punitive justice, restorative justice, International Criminal Court

Field of study: Public international and European law

The aim of the paper: determining the primary role of restorative justice, in the process of reconciliation and ensuring the interests of the victim, as well as ensuring the victim's access to a justice system centered on his needs.

Research objectives: establishing the position and situation of the individual as a subject of public international law and beneficiary of the normative framework of international humanitarian law; analysis of the specifics of international criminal liability regarding the commission of international crimes and misdemeanors; describing the relationship between criminology and victimology through the lens of international humanitarian law; identification of victims' rights, in relation to international doctrine and jurisprudence; establishing the specificity of the international systems for the application of punishments in the light of the tasks facing international humanitarian law and international criminal law; assessing the contribution of restorative justice in the context of strengthening and reconciling the situation of victims of international crimes and misdemeanors; analyzing the contribution of restorative justice to restoring victims' trust in the act of justice; determining the ratio between the capacity of punishment and restitution, as instruments of justice, likely to bring satisfaction to the needs of the victim.

Scientific novelty and originality: are determined by the fact that restorative justice is a relatively new concept of transitional justice, which began to develop in the last three decades. International law is faced with a dilemma - what is more important, the adoption of a punitive justice centered on the sanctioning of international crimes and misdemeanors or the emphasis on the needs of reconciliation and reparation of the victims?

restorative justice is a modern term for an ancient idea it attempts to describe a justice rooted in human dignity, healing and interconnectedness.

The scientific novelty of the theme is also given by the contemporary reality in which, despite the degree of civilization that humanity claims to possess, it seems that in the future, the most used option in the resolution of international disputes is all armed conflict, generating suffering and victimization.

The results obtained that contribute to the solution of an important scientific problem: reside in the formulation of the concept of restorative justice, which is carried out as a result of the damages caused by international crimes and misdemeanors, as an innovative framework that provides a basis for equity in justice policies and practices, see also respond to illicit events and crime, through an alternative and innovative approach.

Theoretical significance: the approach to the concept of restorative justice, as opposed to the punitive one, is a new one, still in the process of consolidation. Restorative justice is a new concept with specific objectives and principles, its own sources, subjects and objects, unlike punitive justice which is an express, recognized, consolidated and accepted concept that no longer requires further approaches and debates.

The applied value of the research: the study provides information capable of being used by decision-makers in the process of securing the interests of the victims of armed conflicts, such as the Russian - Ukrainian or Israeli - Palestine conflict, in full swing, which has been going on for long periods of time and they are significant generators of people who fall into the category of victims, in the vision of international humanitarian law.

The study can be used in the training process of specialists working in the fields of criminology and victimology, an approach based on the need for restitution, which may allow the establishment of research centers on different aspects of the field.

Implementation of the scientific results: the scientific results could be part of the training material of the teams from Moldova and Romania, which participate in addressing the situation of refugees from the war in Ukraine as well as in the dialogue at the national level in the context of a reconciliation process of the victims of the military conflict.

At the same time, the study in question can be included as a scientific -didactic material for students of the Faculties of Law, Psychology, International Relations, Political Science, etc.

DULCINATU IONUȚ - GABRIEL

**JUSTIȚIA PUNITIVĂ ȘI JUSTIȚIA RESTAURATIVĂ
ÎN LUMINA PROCESULUI DE ASIGURARE A INTERESELOR
VICTIMEI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR**

552.08. DREPT INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN PUBLIC

REZUMATUL
teze de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 25.09.2025	Formatul A5
Hârtie offset. Tipar offset	Tiraj: 50 exemplare
Coli de tipar: 1,9	Tipografia: Tipografia SRL „Rucan Invest” comanda nr. 47
	mun. Chișinău, str. Crăsescu Victor str-la, 13 A
